۱۴۵۲۲۰۹

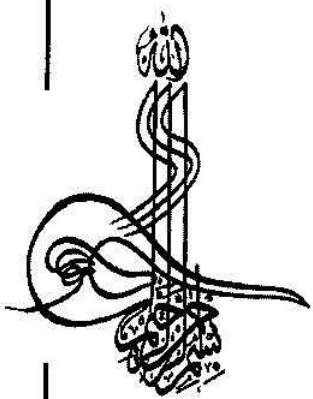

واکاوی خط مشی گذاری عمومی

تالیف: حمید رضا واشیانی فراهانی

انتشارات نکویان

www.ketab.ir

سرشناسه	:	واشقانی فراهانی، حمیدرضا، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	:	واکاوی خط‌مشی‌گذاری عمومی/ تالیف حمیدرضا واشقانی‌فراهانی.
مشخصات نشر	:	کرج: نکویان،۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۱۴۴ص.
شابک	:	۷۵۰۰۰ ریال: 978-600-94776-3-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه .
موضوع	:	سیاست‌گذاری
موضوع	:	Policy sciences
موضوع	:	تصمیم‌گیری
موضوع	:	Decision making
رده بندی کنگره	:	HD۲۳/۳۰/و۱۶و۲ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	:	۴۰۳/۶۵۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۳۲۸

دوست عزیز، هرگونه کپی‌برداری، دسترنج دیگران، تکثیر کتاب بدون اجازه از ناشر و فروش آن، کاری نادرست و نامشروع است و موجب رواج بی‌اعتمادی و بروز پیامدهای ناگوار در زندگی و محیطی ناسالم برای خود و فرزندانمان می‌گردد.

واکاوی خط مشی گذاری عمومی

تالیف: حمیدرضا واشقانی فراهانی

ناشر: نکویان

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحات: ۱۴۱ صفحه

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۷۶-۳-۰

مرکز چاپ و نشر: کرج، میدان نبوت، برج سفید.طبقه سوم، واحد۶

تلفن: ۰۲۶۳۲۵۴۵۳۸۰

www.ketab.ir

پیشگفتار

تشریح و توضیح خط‌مشی گذاری عمومی به دلیل پیچیدگی و مبهم بودن کار مشکلی می‌باشد و افراد درگیر خط‌مشی باید از چگونگی شکل‌گیری و اجرای آن آگاه و آموزش داده شوند.

خط‌مشی گذاری عمومی از طرفی به عنوان رشته‌ای علمی – پژوهشی مورد توجه قرار گرفته و از طرفی دیگر خط‌مشی گذاری به حرفه‌ای مبدل گشته که افراد حرفه‌ای با رعایت شاخص‌های خاص می‌توانند در فرایند خط‌مشی گذاری عمومی مشارکت نمایند. عده‌ای نیز خط‌مشی گذاری عمومی را به عنوان فرایند تبدیل اولویت‌های برنامه‌ریزان به برنامه‌ها و خط‌مشی‌ها می‌دانند. عواملی مانند تغییر نقش دولت‌ها، تعریف مسئولیت‌های جدید حاکمان، رویکردهای جدید اداره امور عمومی، انتظارات جدید شهروندان مسائل و موضوعات پیش رو در عرصه ملی و جهانی از عواملی هستند که به پیچیده‌تر شدن محیط خط‌مشی‌ها می‌انجامد.

اما مسئله موجود آن است که امروزه تحولات و پیشرفت در علوم مختلف امری غیر قابل اجتناب است. این سرعت و پیشرفت در علوم تنها منحصر به علوم پایه نیست و باید محققان در حوزه‌های متعدد از این مهم آگاهی یابند که نمی‌توان همواره با تکیه بر دانش‌های قبلی به صورت بلندمدت برنامه‌ریزی نمود، خط‌مشی گذاری نیز از این قاعده مستثنی نیست. به‌طور کلی می‌توان بیان داشت که امروزه با توجه به تغییرات زیاد محیطی روش‌های قدیمی خط‌مشی گذاری پاسخگوی تغییرات سریع محیط نیست تغییرات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره نیازها و خواسته‌های مردم را تحت تأثیر قرار داده و حکومت‌ها را به چالش می‌کشاند و رابطه دولت – ملت را مخدوش می‌کند.

دولت‌ها در راستای حفظ کارآمدی خود باید بتوانند خود را در محیط پرتلاطم اطراف حفظ نمایند

www.kerab.ir

و نظام خط‌مشی گذاری را از قالب غیر پویا خارج نمایند.

بر همین اساس در این کتاب سعی شده است تا با بررسی پژوهش‌های متعدد در زمینه خط‌مشی گذاری، موضوعاتی را که کمتر به آن توجه شده است، مورد بررسی قرار داده و در آن مفاهیم اولیه تا موضوعات پیچیده در خط‌مشی گذاری عمومی مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

حمیدرضا واشقانی فراهانی

مرداد ۱۳۹۵

www.ketab.ir

فهرست عناوین

عنوان — صفحه

فصل اول تاریخچه و روند رو به رشد خط‌مشی گذاری عمومی ۱۵

۱-۱-تعریف خط‌مشی گذاری ۱۶

۱-۲-۱- انواع خط‌مشی مرتبط با قوای سه گانه حاکمه ۱۷

۱-۲-۲- انواع خط‌مشی‌های فراگیر، عادی و عمومی ۱۷

۱-۲-۳- انواع خط‌مشی مبتنی بر اصل دو شاخگی ۱۸

۱-۳- اصطلاحات کلیدی در تعریف خط‌مشی ۱۸

۱-۳-۱-تبدیل و بیان اصول ۱۸

۱-۳-۲- اولویت‌های سیاسی ۱۸

۱-۳-۳- برنامه‌ها و فعالیت ۱۹

۱-۴- محاسن و منافع خط‌مشی گذاری ۱۹

۱-۵-تاریخچه خط‌مشی گذاری ۱۹

۱-۶- روند فعلی در آموزش خط‌مشی عمومی در شرق آسیا ۲۱

۱-۶-۱- تمرکز آموزشی اول: مبانی و اصول خط‌مشی عمومی ۲۱

۱-۶-۲- تمرکز آموزشی دوم: زمینه خط‌مشی ۲۲

۱-۶-۳- تمرکز آموزشی سوم: فرایند خط‌مشی ۲۵

۱-۶-۴- تمرکز آموزشی چهارم : تحلیل خط‌مشی ۲۶

۱-۷- تحلیل خط‌مشی گذاری عمومی در شرق آسیا ۲۸

۱-۸- نارسائی‌های خط مشی گذاری عمومی در ایران ۳۰

www.ketab.ir

۱-۸-۱- عدم توجه به گروهی بودن کار خط مشی گذاری عمومی ۳۰
فصل دوم/ مسائل و مشکلات خط‌مشی عمومی ۳۱
۲-۱- مسائل مدیریت و سازمان ۳۲
۲-۲-مسائل کمک‌ها و وام‌های خارجی: ۳۳
۲-۳- مسائل ناشی از تمرکز گرایی شدید ۳۳
۲-۴-تحریف مد بوروکراسی وبر: ۳۴
۲-۵- جمع بندی فصل: ۳۵
فصل سوم: عوامل مداخله‌گر در خط‌مشی گذاری ۴۵
۳-۱- عوامل مداخله‌گر ۳۸
۳-۲- عوامل ایجاد کننده زمینه درگیری سیستمی در مخاطب ۳۹
۳-۲-۱- ویژگی‌های درونی سیستم: ۳۹
۳-۲-۲- تأکید مدیریت: ۳۹
۳-۳- محورهای تجزیه و تحلیل رقابت ۴۰
۳-۳-۱- قدرت: ۴۰
۳-۳-۲- توانایی: ۴۱
۳-۳-۳- اختیار و اقتدار: ۴۱
۳-۳-۴- دیدگاهها: ۴۱
۴-۱- فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی ۴۴
۴-۱-۱- شناخت، درک و بیان مسئله یا مشکل ۴۴
۴-۱-۲- ارجاع و طرح مسئله در سازمان‌ها و مؤسسات عمومی ۴۵
۴-۱-۳- شکل‌گیری، تهیه و تدوین خط‌مشی عمومی ۴۵

www.ketab.ir

۴-۱-۵- قانونی کردن و مشروعیت بخشیدن به خط‌مشی عمومی..... ۴۵
۴-۱-۶- ابلاغ و اجرای خط‌مشی عمومی..... ۴۵
۴-۱-۷- ارزیابی خط‌مشی عمومی اجرا شده..... ۴۵
۴-۲- سیاست‌های خط‌مشی گذاری..... ۴۶
۴-۳- انواع فرایندهای تاثیرگذار در سیاست‌گذاری..... ۴۶
۴-۳-۱- شناسایی مسائل سیاستی..... ۴۶
۴-۳-۲- فرمول بندی پیشنهادات سیاستی:..... ۴۷
۴-۳-۳- قانون سازی سیاست عمومی..... ۴۷
۴-۳-۴- اجرای سیاست عمومی..... ۴۸
۴-۴- انواع سیاست‌ها در خط‌مشی گذاری..... ۴۸
۴-۴-۱-خط‌مشی گذاری رسانه‌ای به عنوان یک ابزار سیاستی..... ۴۸
۴-۴-۲-رسانه و مخاطبی به نام افکار عمومی..... ۴۹
۴-۴-۲-۱-نقش چارچوب‌ها و قوانین در سیاست گذاری رسانه‌ای:..... ۴۹
۴-۴-۳- سیاست‌های پولی و مالی دولت در خط‌مشی گذاری..... ۵۱
۴-۴-۴- سیاست‌های رفاهی در امر خط‌مشی گذاری:..... ۵۱
فصل پنجم: مدل سازی خط‌مشی گذاری (تعریف، طبقه‌بندی و ارزیابی)..... ۵۳
۵-۱- تعریف مدل:..... ۵۴
۵-۲- ویژگی‌های مدل:..... ۵۴
۵-۳- فواید و کاربرد مدل‌ها:..... ۵۴
۵-۴- انواع مدل‌ها:..... ۵۵
۵-۴-۱-مدل‌های شماتیک:..... ۵۵

www.ketab.ir

۵-۴-۲- مدل‌های قیاسی: ۵۵
۵-۴-۳-مدل‌های ریاضی: ۵۵
۵-۶- مدل نهادی: ۵۵
۵-۶-۱- خط‌مشی به مثابه یک بازده نهادی ۵۵
۵-۶-۲- سه مشخصه‌ای که نهادهای دولتی در خط‌مشی عمومی انجام می‌دهند: ۵۶
۵-۶-۳- نقش نهادها در خط‌مشی گذاری ۵۶
۵-۷- مدل فرآیندی: ۵۶
۵-۷-۱- خط‌مشی گذاری به مثابه فعالیتی سیاسی ۵۶
۵-۸- مدل گروهی: ۵۸
۵-۸-۱- خط‌مشی به مثابه حاصل تعامل و تعامل بین گروه‌ها ۵۸
۵-۸-۲- نظریه دیوید ترومن ۵۸
۵-۸-۳- عوامل تعیین کننده میزان نفوذ گروه‌ها: ۵۸
۵-۸-۴-نقش افراد در خط‌مشی گذاری ۵۸
۵-۸-۵- رابطه تعادل مبارزات گروهی و خط‌مشی گذاری ۵۹
۵-۸-۶- نظریه نخبگان: خط‌مشی به عنوان ترجیحات نخبگان ۶۰
۵-۹- مدل عقلایی ۶۱
۵-۹-۱- نکات مهم در خط‌مشی گذاری عقلایی ۶۱
۵-۹-۲- موانع خط‌مشی گذاری عقلایی ۶۳
۵-۱۰- مدل احساس- ادراک ۶۴
۵-۱۱- مدل جزئی-تدریجی: ۶۴
۵-۱۱-۱- خط‌مشی به عنوان اعمال تغییرات در فعالیت‌های گذشته ۶۴

www.ketab.ir

۵-۱۱-۲- علل ارئه مدل جزئی -تدریجی..... ۶۵
۵-۱۱-۳- مزیت اصلی روش جزئی تدریجی..... ۶۵
۵-۱۱-۴- علل گرایش خط‌مشی گذاران به مدل جزئی تدریجی..... ۶۵
۵-۱۲- نظریه بازی:..... ۶۶
۵-۱۲-۱- خط‌مشی گذاری به عنوان انتخابی عقلایی در شرایط رقابتی..... ۶۶
۵-۱۲-۲- ویژگی‌های نظریه بازی..... ۶۶
۵-۱۲-۳- اصطلاح "کم- زیاد" در مدل نظریه بازی..... ۶۷
۵-۱۳- مدل انتخاب عمومی..... ۶۷
۵-۱۳-۱- مبانی نظری مدل انتخاب عمومی..... ۶۸
۵-۱۴- مدل سیستمی:..... ۶۸
۵-۱۴-۱- خط‌مشی به عنوان بازده سیستم..... ۶۸
۵-۱۴-۲- مدل سیستمی خط‌مشی گذاری گابریل آلموند..... ۶۹
۵-۱۴-۳- مدل سیستمی نظام سیاسی..... ۷۰
۵-۱۴-۴-جامعه‌پذیری در نظام سیاسی..... ۷۱
۵-۱۴-۵- عوامل تأثیر گذار بر جامعه‌پذیری سیاسی:..... ۷۱
۵-۱۴-۶- گزینش کارگزاران سیاسی:..... ۷۲
۵-۱۴-۶- نقش ارتباطات در فرآیند خط‌مشی گذاری..... ۷۳
۵-۱۴-۷- برون دادهای نظام سیاسی یا تقسیمات خط‌مشی‌های عمومی..... ۷۴
۵-۱۵- مدل تصمیم‌گیری اجتماعی مستقیم و غیرمستقیم:..... ۷۵
۵-۱۵-۱- طبقه‌بندی فرآیند تصمیم‌گیری‌های اجتماعی..... ۷۶
۵-۱۶- نحوه ارزیابی مدل‌های مورد استفاده در تجزیه و تحلیل خط‌مشی‌های عمومی..... ۷۷

www.ketab.ir

فصل ششم: اجرای خط‌مشی عمومی ۷۹
۶-۱-دیدگاه‌های مختلف اجرایی خط مش ۸۰
۶-۱-۱- دیدگاه پیترز ۸۰
۶-۱-۲- دیدگاه حرفه گرایان ۸۱
۶-۱-۳- دیدگاه سیاستمداران ۸۱
۶-۱-۴- مدل لیندر و پیتر برای ابزارهای اجرای خط‌مشی عمومی ۸۳
۶-۱-۵- نظ ابزار اجرای خط مش هود ۸۳
۶-۲- مدل دوبعدی ا خاب ارهای اجرا ۸۴
۶-۳- رویکردهای اجرای خ مشی ۸۵
۶-۳-۱- رویکرد سنتی: ۸۵
۶-۳-۲- رویکرد ابزاری ۸۶
۶-۴- نیازمندیهای اجرای خط‌مشی ۸۶
۶-۵- الگوهای اجرای خط‌مشی ۸۷
۶-۵-۱- الگوی هوگوود وکان ۸۷
۶-۵-۲- الگوی مازمانین و ساباتیر ۸۸
فصل هفتم: تأثیر فعالیت‌های آینده بر خط‌مشی و پایداری عمومی ۸۹
۷-۱-مقدمه ۹۰
۷-۲- برنامه‌های موفق آینده بر خط‌مشی ۹۰
۷-۲-۱- پیش‌بینی علم و فن‌آوری ۹۱
۷-۲-۲- فعالیت‌های آینده و پایداری ۹۱
۷-۲-۳- در مقیاس کوچک و یا توزیع آینده نگری ۹۱

www.ketab.ir

۷-۳- استراتژی‌هایی برای افزایش نفوذ ۹۲
۷-۴- دو استراتژی گسترده برای آینده پژوهان ۹۲
۷-۵- جمع بندی فصل ۹۳
فصل هشتم: نقش گروه‌های ذی‌نفوذ در فرایند خط‌مشی گذاری عمومی ۹۵
۸-۱-مقدمه ۹۶
۸-۲- تعریف گروه ۹۶
۸-۳- تعریف نفوذ ۹۶
۸-۴- گروه ذی‌نفوذ ۹۷
۸-۵- منابع قدرت ۹۷
۸-۶- طبقه‌بندی گروه‌های فشار ۹۸
۸-۷- شرایط تاثیرگذاری گروه‌های فشار ۹۸
۸-۸- وسایل و ابزارهای گروه‌های ذی‌نفوذ ۹۹
۸-۸-۱- اقدام مستقیم در سطح قدرت ۹۹
۸-۸-۲- اقدام غیر مستقیم در سطح مردم ۹۹
۸-۹- نقش صاحبان قدرت و گروه‌های ذی‌نفوذ در فرایند خط‌مشی گذاری ۱۰۰
۸-۹-۱- نظریه شیوه ماورای عقلایی مبتنی بر قدرت فردی : ۱۰۰
۸-۹-۲- نظریه نخبگان قدرتمند با طبقات با نفوذ ۱۰۰
۸-۹-۳- نظریه جامعه مرکب : ۱۰۱
۸-۱۰- نقش گروه‌های ذی‌نفوذ در فرآیند خط‌مشی گذاری عمومی ۱۰۱
۸-۱۱- سیستم ارائه اطلاعات برای خط‌مشی‌گذاری عمومی ۱۰۳

www.ketab.ir

فصل نهم: نظریه چرخه سیاست ۱۰۷
۹-۱- مقدمه ۱۰۸
۹-۲- چرخه سیاست – مدل ساده از فرآیند سیاست ۱۰۸
۹-۳- مراحل چرخه سیاست ۱۱۰
۹-۳-۱- دستور کارها: شناخت مشکل و مسئله گزینش ۱۱۰
۹-۳-۲- تدوین سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌ها ۱۱۳
فصل دهم: پیش‌بینی استراتژیک در خط‌مشی گذاری عمومی ۱۱۵
۱۰-۱-مقدمه ۱۱۶
۱۰-۲- لزوم پیش‌بینی استراتژیک ۱۱۷
۱۰-۳-پیش‌بینی استراتژیک در سیاست عمومی ۱۱۸
۱۰-۴- بررسی برنامه‌های پیش‌بینی سه کشور بریتانیا، سنگاپور و هلند ۱۲۲
۱۰-۴-۱- برنامه‌های پیش‌بینی بریتانیا ۱۲۲
۱۰-۴-۲- ارزیابی و بررسی تاریخی خطر در سنگاپور ۱۲۶
۱۰-۴-۳- پروژه بررسی تاریخی هلند ۱۳۰
۱۰-۴-۴- ارزیابی بررسی کشورها: پیش‌بینی فرایندگرا یا تولیدگرا ۱۳۱
۱۰-۵- جمع بندی فصل دهم ۱۳۳
منابع و ماخذ: ۱۳۵

www.ketab.ir